SITUAȚIA BISERICII ORTODOXE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ PREZENTATĂ ÎN ISTORIOGRAFIA CONTEMPORANĂ. CONTRIBUȚII, LACUNE, VIITOARE REABORDĂRI

Valentina ANTOCI-LISNIC,

masterandă la Facultatea de Istorie și Filosofi

CZU: 930:271.2-1(478)″1918/1939″ valentina.antoci99@gmail.com

Revenirea puterii sovietice în anul 1944 este urmată de schimbări profunde în economia și cultura comunităților sătești în care se impune colectivizarea agriculturii și alte politici de sovietizare. Închiderea lăcașelor de cult, care a avut loc etapizat, atât înainte cât și după moartea lui Stalin, la fel ca și impunerea unui cadrul oficial de activitate a cultelor religioase, ce implica diferite formalități de înregistrare și emiterea de autorizații oficiale, au fost elemente centrale în relația dintre stat și comunitățile sătești, a căror componență se suprapunea cu parohia.

Prima dintre lucrările ce examinează relația dintre cultele religioase și stat este semnată de Ludmila Tihonov, și e întitulată *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S. Moldovenească 1944-1965*. Tihonov analizează foarte atent sistemul de politici antireligioase care au fost implementate în R.S.S Moldovenească, menționând însă destul de puține detalii ce nu permit o nuanțare suficientă [2.p.30]. Lucrarea lui Tihonov este una de pionierat, și deschide calea pentru o interpretare mai completă și nuanțată a documentelor din arhivele de la Chișinău. Un alt cercetător din Republica Moldova care se preocupă de studierea istoriei Bisericii Ortodoxe în perioada sovietică este Valeriu Pasat. Pe lângă editarea volumelor de documente privitoare la viața clerului și parohienilor sub regim sovietic, Pasat a scris și lucrarea ,,*Biserica ortodoxă și puterea sovietică în RSS Moldovenească (1940-1991)”*. În monografia amintită, autorul efectuează o analiză minuțioasă a vieții comunităților rurale în Moldova Sovietică și a strategiilor utilizate de regim pentru eliminare a religiilor [1. p. 323]. Una dintre importantele contribuții ale lui Valeriu Pasat este plasarea chestiunii cultelor în contextul mai larg al politicilor implementate de regimul Sovietic în RSS Moldovenească. Chiar dacă avem mai multe lucrări în care se prezintă toate etapele prin care a trecut satul basarabean în perioada anilor 1944-1961 și în următorii ani, autorii moldoveni nu contextualizează suficient acest subiect într-un cadrul mai larg. La fel, majoritatea cercetărilor pe subiect tratează comunitățile sătești ca fiind o masă omogenă, în timp ce fiecare comunitate, și implicit parohia sa, sunt în multe privințe individuale.

Abordarea regimului Sovietic față de parohia rurală basarabeană este produsul interacțiunii dintre statul bolșevic și satul sovietic în anii interbelici. În cartea *„Крестьянский бунт в эпоху Сталина Коллективизация и культура крестьянского сопротивления”,* Lynne Viola explorează procesele ce au avut loc în comunitățile rurale în perioada colectivizării interbelice, formele de rezistență întreprinse de țărani, și rolul jucat de biserică și credințele religioase. Viola examinează colectivizarea ca un război între urban și rural, ca o confruntarea a culturii și economiei satului cu oficialii sovietici și activiștii din orașe ce implementează forțat politicile agresive ale statului [3.p.139]. Observațiile făcute de Lynne Viola și alți istorici se aliniază cu cele ale lui James C. Scott, care explorează modul în care tinzând spre omogenizare statele moderne modifică populații, landscape-uri, și elaborează tehnici birocratice tot mai sofisticate [4.p.53]. După cum demonstrează Lynne Viola, prin colectivizarea forțată regimul sovietic a urmărit transformarea satului în ceva asemănător unei fabrici ce producea grâne conform unor planuri prestabilite, omogenizarea mediul rural și consolidarea controlului regimului asupra țăranilor, și înlocuirea culturii și credințelor religioase din sate cu o cultură de tip sovietic menită să transforme locuitorii satelor în subiecți loiali ai regimului.

Reexaminarea politicilor antireligioase din satele basarabene postbelice și a rezistenței față de acestea din perspectiva lucrărilor amintite mai sus, dar și în baza surselor de istorie orală și a unei explorări atente a documentelor de arhivă, permite plasarea cazului RASS Moldovenești într-un context regional și conceptual mai larg. Politicile antireligioase, campaniile de colectivizare, și formele de rezistență față de ele, nu trebuie privite separat, acestea fiind parte componentă a interacțiunii dintre sat, ca formă de organizare premodernă cu instituții, valori, și activități economice caracteristice, și orașul Sovietic ce încerca eliminarea celor din urmă și impunerea propriilor norme, valori, și reguli în mediul rural. În aceste relații satul este locul obștii țărănești, cu vechi tradiții de autonomie și autoguvernare, iar orașul este polul opus, și anume cel al centralizării și înregimentării impuse de partidul-stat.

Referințe:

1. Pasat, Valeriu, *Biserica ortodoxă și puterea sovietică în RSS Moldovenească (1940-1991),* Chișinău, Cartier, 2019, p.565
2. Tihonov, Ludmila, *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S. Moldovenească*, Chișinău, Prut Internațional, 2004, p.167
3. Виола, Линн, *Крестьянский бунт в эпоху Сталина: Коллективизация и культура крестьянского сопротивления,* [пер.с. анг. А.В. Бардина] Российская Политическая Энциклопедия, Фонд Первого Президента России Б. Н. Ельцина, 2010, с. 368
4. Скотт, Джеймс, *Благими намерениями государства: почему и как провалилась проекты улучшения условий человеческой жизни,* [пер.с. анг. Э. Н. Гусинского, Ю.И Турчаниновой], Москва, Университетская книга, 2005,с. 578

Recomandat
***Anatol PETRENCU**, dr. hab., prof. univ*